

Referanser: Plan for diakoni i Den norske kirke KM06/07, Sett de undertrykte fri, om menneskerettighetene (KM 09/14), Diakontjenesten (KM 09/11), Likeverd, tilrettelegging og inkludering (KM 09/12), Kirke og helse (KM 09/15), Forbruk og rettferd (KM 10/96), Truet liv – troens svar (KM 04/07), Sluttrapport for prosjektet «Skaperverk og bærekraft – et kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn» (KM 16/17), Statsbudsjettet 2020, -Satsing på kirkens diakonale samfunnsansvar (KR 68/18), Fordeling av midler 14 millioner ekstra til diakonstillinger (KR 10/19)

Arkivsak: 17/03450-14

Saksdokumenter:

KR 30.1/19 Revidert Plan for diakoni til KR mars 19

Revidert Plan for diakoni - høring

Sammendrag

Gjeldende Plan for diakoni i Den norske kirke ble vedtatt av Kirkemøtet i 2007. Det har skjedd store endringer i både kirke og samfunn siden da, som gjør at planen trenger en revisjon. En revisjon synes særlig viktig i en sammenheng hvor politiske myndigheter bidrar offensivt med ressurser til styrking av diakonien i Den norske kirke.

I revidert plan synliggjøres at trender ute i verden også preger de lokale, diakonale utfordringene på en annen måte enn tidligere.

Frivilligheten har fått større plass i den reviderte utgaven.

I løpet av de ti årene planen har eksistert, er det høstet mange erfaringer innen områdene *Vern om skaperverket* og *Kamp for rettferdighet*, noe som gjenspeiles i handlingsdelen av revidert plan.

Definisjonen med de fire virksomhetsområdene «nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, kamp for rettferdighet og vern om skaperverket er beholdt.

Ønsket om samhandling, både med de diakonale institusjonene og organisasjonene og andre offentlige og frivillige instanser videreføres.

Den diakonale arbeidsmetoden *se-bedømme-handle* er brukt som et grep i selve planen. Dette har medført endrede overskrifter, men strukturen i revidert plan er den samme som i gjeldende plan.

Det har vært satt av god tid til arbeidet med revisjonen for å sikre en bred og involverende prosess. Revidert plan er et produkt av innsats fra bredden i de diakonale miljøene.

Forslag til vedtak

- Kirkerådet sender vedlagte utkast til revidert Plan for diakoni i Den norske kirke ut på en begrenset høring
- Et bearbejdet utkast legges fram for Kirkerådet desember 2019 med tanke på oversendelse til Kirkemøtet 2020

Saksorientering

Bakgrunn

Nåværende diakoniplan ble vedtatt av Kirkemøtet i 2007 (KM 06/07), og gjort gjeldende fra 01.01.2008. Planen er tatt i bruk over hele landet, og også diakonale organisasjoner og institusjoner forholder seg til den.

Som en del av diakoniplanen vedtok Kirkemøtet følgende diakonidefinisjon:

«Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet.

Denne definisjonen og diakoniplanen har ført til en fornyelse av diakonien i Den norske kirke».

Det som særlig var nytt i gjeldende plan var at den la vekt på **gjensidighet** og et hverandre-perspektiv mer enn å gjøre noe *for* mennesker. Dette var for å unngå vi-og-dem tenkning og fastlåse giver-mottaker roller. **Samarbeid**, både med diakonale institusjoner og organisasjoner og med lokale myndigheter og organisasjoner, ble vektlagt. **Vern om skaperverket** var nytt innen diakonien. **Kamp for rettferdighet** var ikke nytt, men det hadde ikke så tydelig plass i den gamle planen. Disse feltene er nå vel anerkjent i diakonien, selv om den sentrale plasseringen skapte noe kritikk da planen var ny.

Kirkemøtets arbeidsutvalg har bedt om at det blir igangsatt et arbeid med hvordan sektorplaner for de forskjellige fagområdene kan danne grunnlag for en helhetlig menighetsplan. Forslag til igangsetting av dette arbeidet er beskrevet i en annen sak til Kirkerådet. Tanken er å utvikle maler og digitale verktøy som letter menighetenes planarbeid og kan bidra til at de ulike arbeidsfelt ses i sammenheng lokalt.

På nasjonalt nivå vil det være behov for oppdaterte sektorplaner som grunnlag for menighetenes arbeid. Nåværende plan for diakoni er den eldste av sektorplanene.

Hvorfor revisjon av Plan for diakoni?

Det har skjedd mange endringer i kirke og samfunn siden gjeldende plan ble laget: Samfunnet har blitt stadig mer pluralistisk. På mange måter har samfunnet vårt blitt mer sekulært. Sterke krefter ønsker et livssynsnøytralt samfunn mens andre kjemper for et livssynsåpent samfunn. Verden har kommet nærmere innpå det norske samfunnet, trender og bevegelser globalt gir synlige konsekvenser lokalt. Klimaendringer og migrasjon er noe av dette.

Etter at gjeldende plan kom ut er det gjennomført et skille mellom stat og kirke, og særlig i diakonien ser vi en viss usikkerhet hos offentlige samarbeidspartnere. Grunnlovens § 16 som angir at Den norske kirke skal være en landsdekkende

folkekirke, danner likevel et godt grunnlag for fortsatt samarbeid mellom kirken og offentlige aktører.

Organisasjonsutviklingen i kirken vil ha en betydning for diakonien framover.

Oppslutningen blant kirkens medlemmer og rekruttering til tjenester i kirken henger nøye sammen med diakonien. Folk forventer å bli sett og tatt imot i sine møter med kirken og de forventer at kirken bidrar inn i samfunnet med både omsorg og med en profetisk røst.

Etter at diakoniplanen ble vedtatt, har det kommet flere viktige dokument, både nasjonalt og fra det verdensvide kirkefelleskapet: *Diakoni kontekst* (Det lutherske verdensforbund, LVF), *Misjon i kontekst* (LVF) *Slipp de undertrykte fri* (KM), *Kirke og helse* (KM), diverse dokumenter på *Skaperverk og bærekraft*, *Liv i mangfoldig fellesskap* (LVF), *Kirken i det offentlige rom* (LVF). I tillegg har samarbeidspartnere som Helsedirektoratet kommet med flere aktuelle dokumenter (*Samhandlingsreformen*, *Rundskriv om retten til tros- og livssynsutøvelse, veiledere -for å forebygge selvmord, -om lindrende behandling, -om tiltak ved katastrofer og ulykker.*) FNs bærekraftsmål både utfordrer og ansporer Den norske kirke og er særlig aktuelle for diakonien fordi de utfordrer alle land, ikke bare landene i sør.

I diakonien ser vi en endring i arbeidsformer

I tråd med planens gjensidighetsperspektiv har diakonien dreid seg mer mot myndiggjøring av mennesker (empowerment) framfor veldedighet. Man ønsker å bidra til medborgerskap slik at mennesker bidrar framfor å være passive mottakere og man tenker i samfunnsarbeid og ikke bare på å møte mennesker som enkeltindivider.

Diakoner læres opp til bruk av flere diakonale metoder. «Se-bedømme-handle» presenteres spesielt i planen fordi den er en grunnleggende problemløsningsmetode som tar opp i seg en teologisk og kirkelig-faglig vurdering. Videre utdannes diakoner til å kommunisere og samarbeide med langt flere rom i samfunnet enn det kirkelige. Diakonien vektlegger å arbeide rettighetsbasert, og det samarbeides i stor grad med både offentlige og frivillige instanser. Det foregår mye økumenikk, diapraksis (man gjør noe sammen på tvers av religiøst ståsted) og religionsdialog på hverdagsplan. Menighetene har arbeidet med integrering av flyktninger og migranter i lang tid, men etter flyktningkrisen i 2015 har arbeidet blitt intensivert og mer synlig.

Utvikling av diakontjenesten

Det har også vært en utvikling av diakontjenesten siden Plan for diakoni ble vedtatt. Kirkemøtet har hatt store visjoner om diakontjenesten, men det har vært utfordringer med å få det på plass i praksis. Kirkemøtesaken «Diakontjenesten i kirkens tjenestemønster» (KM 9/11) belyste tjenestens begrunnelse og plass i kirken: «*Diakontjenesten i Den norske kirke er en selvstendig og nødvendig tjeneste innenfor rammen av fellesskapet av tjenester i kirken. Diakontjenesten bygger på selvstendig teologisk grunnlag og forstås primært som en karitativ tjeneste*». I oppfølgingen av dette ble det vedtatt at diakonen bærer skråstola i liturgisk tjeneste. Prestene har lenge hatt ordningen «Veien til prestatjeneste», nå er det også opprettet et «Veien til vigsletjeneste» for personer som skal vigsles til diakon, kateket eller kantortjeneste.

I tjenesteordningen for diakoner heter det: «Diakonen leder menighetens diakontjeneste og har medansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige medarbeidere.» Dette skjer innenfor gitte rammer: «Diakonen er forpliktet på de planer og prioriteringer menighetsrådet fastsetter i samråd med kirkelig fellestråd,

innenfor de planer og programmer som er fastsatt for diakonitjenesten i Den norske kirke. Tjenesten utføres i samarbeid med ansatte og frivillige i menigheten.» Det kan ofte være et språk i forventningene hos diakon og arbeidsgiver/menighetsråd og diakonen blir ikke alltid utfordret faglig av sin arbeidsgiver. Diakoner blir ofte stående faglig alene. Prestene, som er de som er nærest på det diakonale oppdraget, står i en annen arbeidsgiverlinje og har sitt eget faglige fellesskap. Der flere diakoner er samlet i geografisk nærhet, er det en betydelig synergieffekt.

Med 14 millioner til økt diakonal satsning i Den norske kirke i statsbudsjettet for 2019, har det kommet et viktig tilskudd til diakonstillinger. Samtidig er det fortsatt en utfordring at vi ikke har nådd KM-vedtak 06/07, pkt 6: «Det er eit mål at alle kyrkjelydar anten skal ha diakonstilling eller tilgang på diakonal kompetanse. For å nå eit slikt mål blir det kravd eit stort lyft i talet på stillingar.». KM sak 9/11 gjentar vedtaket fra 2007 om økning av diakonstillinger og spesifiserer dette, og KM sak 9/12 om Likeverd, tilrettelegging og inkludering fastholder i pkt 6: «Kirkemøtet understreker viktigheten av å opprette flere diakonstillinger. Gode personellmessige ressurser er svært viktig for at visjonen om en kirke for alle kan realiseres lokalt.» Kirkelig årsstatistikk viser at i menigheter der det er diakon er det også utviklet en diakoniplan og et systematisk diakonalt arbeide.

Kirkelig ansatte har alle del i det diakonale oppdraget, noe som er en forutsetning i planen. Prinsippene om å møte mennesker med respekt og bekrefte deres verdighet, gjelder for alle. En tverrfaglig tilnærming til de ulike kirkelige aktivitetene gir bedre kvalitet på alt arbeidet.

Institusjonsdiakonien og diakonale organisasjoner har vært viktige samarbeidspartnere for Den norske kirke. I utviklingen av dokumentet *Kirke og helse* (KM 09/15), var Diakoniledermøtet (lederne for de største diakonale institusjonene og organisasjonene) aktivt med og bidro med konstruktive innspill til revisjonsarbeidet. I forbindelse med konferanser og ulike former for diakonal fagutvikling bidrar disse instansene betydelig til kontinuerlig fornyelse av kirkens diakonale arbeid og diakoniforståelse. Under Kirkemøtet i 2017 ble det lest opp et *opprop* undertegnet av de store diakonale aktørene med ønske om samarbeid i felles innsats i det diakonale feltet. Samarbeidet utvikles stadig, både når det gjelder å arrangere konferanser, drive diakonal fagutvikling og samarbeide om ulike tiltak. Revidert plan for diakoni oppfordrer til videreutvikling av dette samarbeidet.

Den globale kirke og internasjonal diakoni

Det nasjonale og internasjonale glir stadig mer over i hverandre, og det er derfor naturlig at dette kommer enda mer til syne i en revidert diakoniplan. Det er utviklet mange nye konsept og ressurser i de tolv årene som har gått siden Plan for diakoni ble vedtatt. Fasteaksjonen til Kirkens Nødhjelp er et ankerfeste og er godt innarbeidet i de fleste menigheter. Videre har Samarbeid menighet og misjon (SMM) betydd mye for å opprettholde et internasjonalt engasjement i menighetene. I mange ungdomsmiljø er det stort engasjement mot urettferdighet og moderne slavehandel. Tilreisende fattige utfordrer menighetene og krever engasjement ut over det Kirkens bymisjon gjør i de store byene. Klimaspørsmål og bærekraftig utvikling er et område hvor det globale og lokale henger svært tett sammen.

Politisk satsning på diakoni

Både kirkelige politikere og regjeringspolitikere ønsker å satse på diakoni. Kirkerådet har meldt økt satsning på diakoni som prioritert område til statsbudsjettet for 2020 (KR 68/18). Og i regjeringens politiske «Granavolden-plattform» trekkes dette fram

i flere punkt, både når det gjelder tilgang til åndelige og eksistensielle samtaler for folk i institusjon og når det gjelder samarbeid «mellom kommunene og trossamfunnene for å løse sosiale og diakonale utfordringer». Det ble bevilget 14 millioner til økt diakonal satsning i statsbudsjettet for 2019 og Kirkerådet har vedtatt å bidra til 35 diakonstillinger for dette beløpet (KR 10/19). En revidert og oppdatert diakoniplan vil være et godt insitament til utvikling av kirkens diakonale arbeid i en fase der betydningen av diakonien løftes fram og styrkes med økte ressurser.

Arbeidet med revisjonen

Planen skulle revideres og ikke nyskrives. Det har vært gjennomført en bred prosess med forankring i flere miljøer. Arbeidsprosessen fortsetter i og med at planen skal sendes ut på høring for ytterligere forankring. Samlet gir dette et viktig bidrag til utviklingen av diakoniforståelsen og diakonal praksis i hele kirkeorganisasjonen.

En mindre redaksjonsgruppe og en større referansegruppe har vært i arbeid. Metodikken var basert på involvering og bredde. Deltakerne var fra bispedømmenes diakonirådgivere, VID vitenskapelige høgskole, KUN - Kirkelig utdanning i Nord, Kirkens SOS, Crux (tidligere Kirkens sosialtjeneste), og Kirkens Nødhjelp, Diakonforbundet, Presteforeningen, en sokneprest, en kirkeverge, en menighetsdiakon fra landsbygd og en fra by, en ungdomsdiakon og en person med særlig kompetanse på diakoniteologi, nasjonalt og internasjonalt. Dessuten har medarbeidere fra Samisk kirkeråd, Mellomkirkelig råd (MKR) og seksjon for barn, unge og trosopplæring (BUT) deltatt i referansegruppen. I tillegg til arbeidet i disse gruppene har revisjonen vært drøftet på fagdager for diakonene i Tunsberg og Bjørgvin bispedømmer, diakonirådgivergruppa har hatt flere drøftinger, det har vært framlagt og drøftet problemstillinger med landsstyret for Diakonforbundet, lærere ved diakonutdanningen ved VID og MF, med forsker på diakonifeltet ved TF og med staben i Mellomkirkelig råd.

Noen hovedlinjer:

Diakoniplanen har et *bredd nedslagsfelt* og henvender seg til ulike målgrupper. Planen skal både kunne motivere diakoner på mastergradsnivå og samtidig være anvendelig for diakoniutvalg i menigheter uten formell diakonal kompetanse. Den skal være nyttig for ansatte i menigheten og hjelpe menighetsrådet i dets lovpålagte planarbeid. Språket skal kommunisere med samarbeidsparter innen offentlig omsorg og med frivillige organisasjoner. Planen skal også kunne være med og gi inspirasjon til ledere og ansatte med særskilt diakonalt utviklingsansvar i de diakonale organisasjonene og institusjonene. Det vil derfor legges til rette for introduksjoner eller kortversjoner tilpasset ulike målgrupper der erfaringen viser at det er nødvendig.

Målet er å legge til rette for at det diakonale arbeidet skal ha en solid plattform samtidig som det kan være i dynamisk samspill med utfordringene som til enhver tid er aktuelle. Det vil derfor lages tekster som legges på nettet som vil omtale mer utfyllende områder for praktisk handling som ikke finner plass i planen eller bare nevnes kortfattet der.

Det var ikke meningen at det skulle gjøres noe med *diakonidefinisjonen*, siden den har blitt godt innarbeidet også i de diakonale institusjonene og organisasjonene. Likevel har det vært brukt mye tid på å drøfte den, uten at det har ført til endringer.

I revisjonen har vi oppdatert det *teologiske* materialet for å sikre at det inngår i en helhet med de dokumentene som har kommet fra LVF og KV den senere tiden. Vi har

valgt å beholde et substansielt innhold framfor bare å legge vekt på innhold som virker motiverende på leseren. Dette blant annet fordi planen skal være et basisdokument for kirkens diakoni, og det vil bli laget ulike tilleggsdokumenter med annen uttrykksform.

Avsnittet med *samfunnsanalysen* var krevende å få på plass. Utfordringen er å få til en analyse som er aktuell og samtidig ikke så bundet opp mot dagens problemstillinger at den fort blir utdatert. Vi har hentet inspirasjon fra blant annet FNs bærekraftsmål, samfunnsanalyser fra LVF og fra Kirkens bymisjon.

En viktig diakonal metode kalles «*se-bedømme-handle*». Denne presenteres i planen, og den anvendes også i oppsettet av planen. Samfunnsanalysen fører til en bedømming av situasjonen ut fra den kristne tro og fører så til handling. I handlingskapitlet følger vi de fire virksomhetsområdene, men søker å gjøre det mer overordnet og generelt i selve planen som skal vedtas av Kirkemøtet.

I et så omfattende virkeområde som diakonien er det umulig å omtale alle feltene på en dekkende måte i en kortfattet og overordnet plan. Derfor vil den reviderte planen ledsages av utvikling av ressurser som gjøres tilgjengelig digitalt.

Diakonal kompetanse og ressurser

Kirkemøtet i 2007 sa at diakonien skal gjennomsyre alt vi gjør i kirken. En diakonal kompetanseheving på alle nivå i kirken er nødvendig for at det skal kunne skje. Rådsmedlemmer og kirkelig ansatte må få mulighet til å delta i denne kompetansehevingen, ikke bare diakonene. Særlig er det viktig med økt diakonal kunnskap og ferdighet i de andre kirkefaglige stillingene. Den gode satsningen i 2019 med 14 millioner til diakonstillinger er et stort og viktig skritt på veien til flere diakonstillinger ute i menighetene. Kirkemøtet 2007 ønsket seg et stort løft i tallet på diakonale stillinger og behovet er ikke blitt mindre på disse tolv årene. Bli ressursene for få, blir resultatene også små og usynlige. Med tanke på den viktige kontaktflaten diakonien utgjør i folkekirken, det ansvaret kirken har som samfunnsaktør også i lokalsamfunnet, og oppdraget vi som kirke har i å formidle evangeliet i ord og *handling*, må kompetanse og kvalitet løftes høyt.

Proessen videre:

Utkastet til revidert plan justeres i henhold til behandlingen i Kirkerådet og sendes deretter ut på en begrenset høring til utvalgte høringsinstanser på digitalt skjema via høringsportalen til kirken.no. Etter høringsfristen bearbeides dokumentet ytterligere før det fremmes for Kirkerådet desember 2019 med tanke på kirkemøtebehandling våren 2020.

Vedlagt er utkast til revidert plan.

Spørsmål Kirkerådet ønsker svar på fra høringsinstansene kan være:

- Har utkastet til revidert Diakoniplan fått den nødvendige oppdatering?
- Er det vesentlige forhold som mangler?
- Har dere konkrete innspill til de ulike kapitlene? (Et felt for hvert kapittel)
- Andre kommentarer

Forslag til høringsinstanser:

Bispedømmerådene

Biskopene

Utdanningsinstitusjoner med relevant utdanning innen diakoni: VID, MF, TF

Det norske Diakonforbund, Presteforeningen, TeoLOgene, Creo (tidl. Musikernes fellesorganisasjon), Kirkelig undervisningsforbund
Diakoniledermøtet (består av: Diakonhjemmet, Kirkens nødhjelp, Kirkens Bymisjon, Kirkens SOS, Haraldsplass, Diakonissehuset Lovisenberg, Blå Kors, Lukasstiftelsen, Betanien Bergen, Modum Bad Diakonova, Kirkens familievern, Crux, Signo, Digni)
Kirkelig Ressurscenter
Menigheter: bispedømmekontorene bes om å utfordre 3-5 menigheter hver
Proster: bispedømmekontorene bes om å utfordre 1-2 proster hver
Utvalgte kirkeverger fra områder i hele landet og fra små og store Fellestråd (i samarbeid med KA)

I tillegg åpen høring via høringsportalen til kirken.no

Økonomiske/administrative konsekvenser

Et revidert plandokument må foreligge på bokmål og nynorsk. Videre må det avklares om hele eller deler av planen skal oversettes til samiske språk. Gjeldende plan er oversatt til engelsk, noe som bør skje med den reviderte planen også. Planen må gis god grafisk utforming og både legges på nettet og trykkes: Kr 300.000. Videre må det legges til rette for presentasjon og implementering av planen. Dette kan gjøres ved å lage kurspakker og vil medføre noe reisevirksomhet for å utdanne lokale kursholdere/agenter. 250.000. I tillegg vil det kreve tid fra ansatte i Kirkerådets sekretariat og ved bispedømmekontorene.

Samlet beløp kr 550.000.

En generell kompetanseheving innen kirken på diakonifeltet er ikke medregnet her, bare forhold som er direkte knyttet til revidert Plan for diakoni. Dersom intensjonene i denne planen skal ha forutsetning for virkelig å lykkes, kreves det dessuten en betraktelig økning i antall diakonstillinger. Det krever flere millioner til opprettelse av et tilstrekkelig antall stillinger for å sikre alle menigheter i Den norske kirke tilgang til diakonal kompetanse.